

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΠΟΛΥΔΙΑΣΤΑΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

Φυσιογνωμία και Αποτελέσματα του Πιλοτικού Προγράμματος ‘ΤΟ ΝΗΣΙ ΤΩΝ ΦΑΙΑΚΩΝ’: Παρουσίαση Ενδεικτικών Εφαρμογών

Ο Προορισμός, τα Αγκυροβόλια και ο Θησαυρός ενός Συντροφικού Ταξιδιού

Ράπτης Αριστοτέλης
Καθηγ. της Πληροφορικής στην Εκπαίδευση
Παιδαγωγικό Τμήμα ΔΕ του Παν/μίου Αθηνών
Ν. Βαζαίου 8, Κρυονέρι
araptis@primedu.uoa.gr

Ράπτη Αθανασία
Δρ Ψυχοπαιδαγωγικής Συμβουλευτικής,
Εντ. Επίκουρη (Ν. 407), ΠΤΔΕ Παν/μίου Αθηνών
Ν. Βαζαίου 8, Κρυονέρι
araptis@primedu.uoa.gr

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η συλλογική παρουσία μας σ’ αυτό εδώ το Συνέδριο αποσκοπεί σε μια συνοπτική παρουσίαση και αποτίμηση του ολοκληρωμένου πιλοτικού προγράμματος με την επωνυμία «Νησί των Φαιάκων», καθώς και στην παρουσίαση μικρού δείγματος της εργασίας ορισμένων επιμορφωτών και εκπαιδευτικών που συμμετείχαν στο πρόγραμμα αυτό, οι οποίοι εργάστηκαν κυρίως στα σχολεία της Αττικής, που ανήκαν στην περιοχή ευθύνης του Πανεπιστημίου Αθήνας. Στο τέλος θα γίνει σύντομη αναφορά και σε ένα δείγμα δουλειάς των εκπαιδευτικών από σχολεία άλλων περιοχών.

Πριν όμως επιχειρήσουμε τη σύντομη περιγραφή του έργου και των μέχρι τώρα αποτελεσμάτων του, κρίνουμε σκόπιμο να αναφερθούμε εισαγωγικά στα κυριότερα σημεία του σκεπτικού, τα οποία σκιαγραφούν τις προθέσεις μας και αποτέλεσαν βασικούς άξονες της επιχειρηθείσας διαπανεπιστημιακής συνεργασίας. Η πρόταξη του σκεπτικού αυτού στην όλη παρουσίαση κρίθηκε σκόπιμη, επειδή θεωρούμε ότι τα ζητήματα που τίγχει εξακολουθούν να είναι επίκαιρα και ζητούμενα.

Το Έργο ΕΕ15 «Νησί των Φαιάκων» (υποπρόγραμμα του Έργου «Οδύσσεια») είναι ένα πρόγραμμα πιλοτικής εφαρμογής της εισαγωγής των Νέων Τεχνολογιών για την αναβάθμιση της εκπαιδευτικής διαδικασίας σε 14 σχολεία της Α/βάθμιας Εκπαίδευσης, του οποίου το σχεδιασμό και την υλοποίηση ανέλαβε ομάδα επιστημονικών φορέων υπό την ευθύνη του Παιδαγωγικού Τμήματος ΔΕ του Πανεπιστημίου Αθηνών¹. Πιο συγκεκριμένα, επιχειρήθηκε η αξιοποίηση των

δυνατοτήτων του υπολογιστή, των πολυμέσων και των δικτύων με στόχους παιδαγωγικούς και αναπτυξιακούς στο πλαίσιο διαφόρων μαθημάτων και σχολικών δραστηριοτήτων της Ε΄ και ΣΤ΄ του Δημοτικού με μια προσέγγιση εποικοδομιστική, ολική και, ως ένα βαθμό, μετασχηματιστική.

Η υλοποίηση της καινοτομίας αυτής πρωτοβουλίας είναι ένα από τα θετικά παραδείγματα ευέλικτης τροποποίησης του εκπαιδευτικού σχεδιασμού των προγραμμάτων του ΕΠΕΑΕΚ, αφού κάτι τέτοιο δεν προβλεπόταν στην αρχική πρόταση της Ενέργειας «ΟΔΥΣΣΕΙΑ», αλλά εντάχθηκε τελικά στα Έργα της με τη μορφή πιλοτικού προγράμματος, παρόλο που η γενικότερη εκπαιδευτική πολιτική είχε εξ αρχής ως στόχο και προτεραιότητα την εισαγωγή των ΝΤ στη Β/βάθμια Εκπαίδευση. Τα εσωτερικά μας κίνητρα βασίστηκαν κυρίως στις εξής διαπιστώσεις:

1^ο Η Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, όπου τίθενται οι βάσεις της κατοπινής μάθησης των αναπτυσσομένων ατόμων, **είχε παραμείνει στη χώρα μας έξω από κάθε επίσημο σχεδιασμό για την αναβάθμιση της εκπαιδευτικής διαδικασίας, με την εισαγωγή και αξιοποίηση των εκπαιδευτικών δυνατοτήτων των Νέων Τεχνολογιών.** Αυτό, κατά τη γνώμη μας, θα ήταν σοβαρή παράλειψη όχι μόνον διότι θα μαρτυρούσε προχειρότητα και απουσία ολοκληρωμένου εκπαιδευτικού σχεδιασμού, αλλά και για πολλούς άλλους λόγους, μεταξύ των οποίων και το γεγονός ότι:

- η παράλειψη αυτή θα αποτελούσε ένα άναρχο και μη σύμφωνο προς τα διεθνώς κρατούντα φαινόμενο, αφού από τη μελέτη της διεθνούς βιβλιογραφίας φαίνεται ότι στις προηγμένες χώρες το βάρος του παιδαγωγικού ερευνητικού ενδιαφέροντος πέφτει στις μικρές, τις κατεξοχήν διαμορφώσιμες και θεμελιακές ηλικίες, κατά τις οποίες δημιουργούνται οι βάσεις κάθε είδους μάθησης. Γι' αυτό και οι σχετικές έρευνες, αλλά και οι πρώτες παιδαγωγικές εφαρμογές εκπαιδευτικού λογισμικού, είχαν συνήθως αποδέκτες το μαθητικό πληθυσμό της Α/βάθμιας Εκπαίδευσης, όπως εξάλλου συμβαίνει και με όλες σχεδόν τις θεωρίες της μάθησης.
- η ανάπτυξη της παιδαγωγικής επιστήμης και των εφαρμογών της στη χώρα μας δεν αφορά μόνο στην ευκαιριακή κατανάλωση ενός τεχνολογικού ή επιστημονικού προϊόντος, αλλά και στον εκπαιδευτικό πειρατισμό, τη δημιουργία δικής μας εμπειρίας και παράδοσης, καθώς και σε ένα προγραμματισμό πνοής στο συγκεκριμένο τομέα. Διότι, αν μετά από δέκα χρόνια, για παράδειγμα, εισήγοντο οι υπολογιστές στο Δημοτικό, θα ήταν τότε πλέον αργά να αναζητούμε έμπειρους επιστήμονες που θα χρειαζόταν να πατούν στο γόνιμο έδαφος μιας πλούσιας επιστημονικής και πολιτιστικής παράδοσης στο δικό μας κοινωνικό πλαίσιο, μετά από την απαιτούμενη διαδικασία της αξιολόγησης των πρώτων εφαρμογών, την επακόλουθη διόρθωση των λαθών και, ενδεχομένως, την κριτική αναθεώρηση της ασκούμενης πολιτικής.

Η ανησυχία μας για το ενδεχόμενο αυτό, δυστυχώς, επιβεβαιώνεται σήμερα με τη γενικότερη διαπίστωση εκ μέρους της ακαδημαϊκής κοινότητας ότι το μεγαλύτερο πρόβλημα στη χώρα μας δεν είναι η εκμάθηση της απλής τεχνολογικής διάστασης της χρήσης του υπολογιστή από τους μαθητές και τους εκπαιδευτικούς, αλλά η γνώση και εμπειρία της παιδαγωγικής του αξιοποίησης, οι οποίες αποτελούν προϋπόθεση για την ουσιαστική συμβολή των ΝΤ στην αναβάθμιση και το μετασχηματισμό της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Η έλλειψη μάλιστα κατάλληλα εκπαιδευμένων και καταρτισμένων εκπαιδευτικών, αλλά και ικανοποιητικού αριθμού εκπαιδευτών, καθώς και έμπειρων στον τομέα αυτό διοικητικών και πολιτικών φορέων, που βρίσκονται σε θέσεις κλειδί σε όλο το εκπαιδευτικό σύστημα, έχει γίνει ήδη φανερό, με αποτέλεσμα να μην υπάρχουν οι προϋποθέσεις για την αποτελεσματική και βιώσιμη εφαρμογή επιδοτούμενων προγραμμάτων εθνικής εμβέλειας, όπως αυτό της επιχειρούμενης στις μέρες μας επιμόρφωσης εκπαιδευτικών για την «Κοινωνία της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας», αλλά και για οποιοδήποτε άλλο πρόγραμμα παρόμοιας έκτασης στο εγγύς μέλλον. Μόνη ελπίδα, αποτελούν τα φυτώρια δημιουργίας εκπαιδευτών-πολλαπλασιαστών στο πλαίσιο ορισμένων προγραμμάτων, που εκπονούνται σε διάφορα παιδαγωγικά τμήματα του πανεπιστημίου και η αλλαγή της φιλοσοφίας

του ισχύοντος εκπαιδευτικού σχεδιασμού, ο οποίος, κατά την άποψή μας, φαίνεται να αγνοεί τι σημαίνει παιδαγωγική αξιοποίηση των δυνατοτήτων των ΝΤ σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης και με ποιους όρους και προϋποθέσεις επιτυγχάνεται αυτό.

2^{ον}: Δεδομένου ότι στη χώρα μας δεν έχουμε αρκετή παράδοση συνεργασίας επισήμων φορέων σε θέματα εκπαιδευτικής πολιτικής, κρίναμε ιδιαίτερα σημαντική την προσπάθεια εφαρμογής ενός ολοκληρωμένου πιλοτικού προγράμματος για την εισαγωγή των ΝΤ στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, που θα βασιζόταν στη συνέργια πολλών φορέων. Θεωρούμε ότι οι φορείς λήψης εκπαιδευτικών αποφάσεων, και συγκεκριμένα του ΥΠΕΠΘ και του ΠΙ, είναι ανάγκη να συνδεθούν με το Πανεπιστήμιο και να αξιοποιούν συνθετικά τη διεθνή επιστημονική γνώση. Αλλά και το Πανεπιστήμιο θα πρέπει να βγει από την απομόνωση, να συνδεθεί με τη ζώσα εκπαιδευτική πραγματικότητα και να αναπτύξει δίκτυα συνεργατικής αλληλεπίδρασης με τα σχολεία κατά τρόπο ώστε όλες οι πλευρές να ωφεληθούν μαθαίνοντας ο ένας από τον άλλο, μέσα από ένα συνεχές ταξίδι ανάμεσα στη θεωρία και την πράξη.

3^{ον}. Θεωρήσαμε επίσης σημαντικό και αναγκαίο να επιχειρήσουμε να δώσουμε όλοι οι φορείς, ο καθένας με το δικό του τρόπο, μια έμπρακτη απάντηση στο διαχρονικό και διεθνώς αναγνωρισμένο αίτημα της εισαγωγής του επιστημονικού πειραματισμού και της καινοτομίας στο σχολείο, προκειμένου να υπερβούμε τα μειονεκτήματα του ισχύοντος μοντέλου εκπαιδευτικού σχεδιασμού, με τα γνωστά χαρακτηριστικά του συγκεντρωτισμού, των κλειστών δομών και της δυσκαμψίας των αναλυτικών προγραμμάτων. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο είναι καλό να αξιοποιούνται σύγχρονα μοντέλα σχολικής εκπαίδευσης, διδασκαλίας και μάθησης, που υιοθετούν αλληλεπιδραστικές, εποικοδομιστικές, ολιστικές/διαθεματικές και μετασχηματιστικές θεωρητικές προσεγγίσεις. Αυτό αποτελεί και τον πυρήνα της φιλοσοφίας, με την οποία επιδιώκουμε ως πανεπιστημιακός φορέας να προσεγγίσουμε το ζήτημα της γενικότερης εισαγωγής της πληροφορικής στην εκπαίδευση, κάτι που δεν είναι εύκολο να επιτευχθεί, χωρίς πρακτικές εφαρμογές, χωρίς λάθη και κατασκευαστική εμπειρία.

4^{ον} : Όπως επανειλημμένα έχει επισημανθεί τα τελευταία χρόνια στη διεθνή βιβλιογραφία, (βλ. π.χ., Καζαμία, 1991, Vosniadou-Kollias, 2001:359, Kynigos, 2001, Ματσαγγούρα, 1999, Ράπτη & Ράπτη, 2001) **καμία εκπαιδευτική αλλαγή ή μεταρρύθμιση, πολύ δε περισσότερο η εκσυγχρονιστική αλλαγή μέσω των ΝΤ, δεν πρόκειται να ευδοκιμήσει, αν δεν περάσει πρώτα μέσα από την ενδυνάμωση των επαγγελματικών και προσωπικών δυνατοτήτων του δασκάλου και την αλλαγή του παιδαγωγικού περιβάλλοντος στο σχολείο, προς την κατεύθυνση της αποκέντρωσης, της συμμετοχικότητας και συνεργασίας, των δημιουργικών πρωτοβουλιών, που ευνοούν την ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας μαθητών και δασκάλων.** Για το λόγο αυτό, κεντρική θέση της φιλοσοφίας μας αποτέλεσε, η ανάγκη της εμπλοκής του δασκάλου ως ενεργού μετόχου σε όλα τα επίπεδα των εκπαιδευτικών εφαρμογών.

Με τις παρουσιάσεις που ακολουθούν επιδιώκουμε να μοιραστούμε με τους συναδέλφους εκπαιδευτικούς μια γεύση από τις εμπειρίες μας ως συνεργαζόμενος φορέας υλοποίησης του προγράμματος. Στην επόμενη εισήγηση γίνεται μια συνοπτική περιγραφή του προγράμματος και των αποτελεσμάτων του και ακολουθούν οι παρουσιάσεις των συμμετασχόντων επιμορφωτών.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

¹ Συνεργαζόμενοι φορείς ήταν: το ΠΤΔΕ του Πανεπιστημίου Αθηνών, με υπεύθυνο τον Καθηγ. Αρ. Ράπτη, το ΠΤΔΕ του Πανεπιστημίου Κρήτης, με υπεύθυνο τον Καθηγ. κ. Β. Μακράκη και το ΠΤΝ του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας με υπεύθυνους την Αν. Καθηγ. Χρ. Σολωμονίδου και την Καθηγ. Ε. Σταυρίδου, το ΕΜΠ με εκπροσώπους τον Αν. Καθηγ. Κ. Σπυρόπουλος και τον κ. Α. Τουρατζίδη, καθώς και το Ίδρυμα Μελετών Λαμπράκη, με τη συνεργασία και παρακολούθηση του ΥΠΕΠΘ και του ΙΓΥ. Κάθε πανεπιστημιακός φορέας είχε αναλάβει την υλοποίηση του προγράμματος σε 4 περίπου σχολεία της περιοχής του με ενιαία φιλοσοφία, αλλά με σχετική αυτονομία.

² βλ. σχετικά, Μακράκης, 2000α και 2000β, Vosniadou and Kollias, 2001, Kynigos, 2001, Cox and Rhodes (1990), Καρασαββίδη, (2001: 311-313), ΕΤΠΕ, 2001.

³Μια τέτοιου είδους άγνοια ή αγνόηση φαίνεται από τις εξής παρανοήσεις, πάνω στις οποίες στηρίζεται ο μέχρι τώρα επίσημος εκπαιδευτικός σχεδιασμός: α) ο τρόπος με τον οποίο άρχισε η εισαγωγή των ΝΤ στη χώρα μας στα μέσα της δεκαετίας του '60, μαρτυρεί την υπερίσχυση μιας αλμοϊκής τεχνοκεντρικής αντίληψης, που περιορίζεται στο στόχο της ανάπτυξης του τεχνολογικού αλφαριθμητισμού (στο Γυμνάσιο) ή της προ-επαγγελματικής κατάρτισης των μαθητών (στο Λύκειο) με την εισαγωγή στο σχολικό πρόγραμμα ενός ακόμη μαθήματος ξεχωριστής «ειδικότητας» και υποτιμά το ρόλο του υπολογιστή ως γνωστικού εργαλείου για την αναβάθμιση της εκπαιδευτικής διαδικασίας σε όλα τα μαθήματα β) υπήρξαν προτάσεις από ορισμένους εκπαιδευτικούς φορείς να γίνει μια αρχή εισαγωγής της Πληροφορικής στο δημοτικό διορίζοντας αποφοίτους της Πληροφορικής, που δεν έχουν σχέση με τις διδασκαλικές σπουδές, κάτι, που ευτυχώς δεν υλοποιήθηκε, όμως με την ενδεχόμενη επικράτηση μιας συντεχνιακής νοοτροπίας που επιδιώκει την επαγγελματική αποκατάσταση των ειδικών της Πληροφορικής, σε συνδυασμό με τον τρόπο που αντιλαμβάνονται οι ιθύνοντες την αξιοποίηση των ΝΤ στην Εκπαίδευση, δεν αποκλείεται κάτι τέτοιο να γίνει στο μέλλον γ) πιστεύουν ότι είναι δυνατόν να έχει τα επιθυμητά αποτελέσματα μία κατάρτιση των εκπαιδευτικών, που περιορίζεται στην καθαρά τεχνική διάσταση της εισαγωγής τους σε έναν υποτυπώδη τεχνολογικό αλφαριθμητισμό, που πραγματοποιείται σε χρηστικό κενό, χωρίς την παράλληλη εκπαίδευσή τους με εμπειρίες παιδαγωγικών εφαρμογών και δοκιμής νέων διδακτικών προσεγγίσεων και ρόλων, ωσάν να επρόκειτο για κατάρτιση άλλου είδους επαγγελματιών, π.χ., γραμματέων, υπαλλήλων γραφείου, ιδιωτών κτλ., παρά την πληθώρα των επισημάνσεων από τους σχετικούς μελετητές, που υποστηρίζουν ότι τέτοιου είδους καταρτίσεις των εκπαιδευτικών, δεν έχουν αποτέλεσμα και δεν ενδείκνυνται.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Καζαμιάς, Α. (1991), *Ο Διαλογιζόμενος Δάσκαλος: Ηθικός και Κοινωνικός Φορέας Αλλαγής*. Εισήγηση στην Ημερίδα της 30-4-91 του ΠΤΔΕ του Παν/μίου Αθηνών.
- Vosniadou, S., and Kollias, V. (2001) "Information and Communication Technology and the Problem of Teacher Training: Myths, Dreams, and the Harsh Reality", *Themes*, vol. 2, No 4, pp 341-365, Leader Books, Printed in Greece.
- Kynigos, Ch. (2001), "New Practices with new Tools in the Classroom: Educating Teacher Trainers in Greece to Generate a "School Community" Use of New Technologies", *Themes*, vol. 2, No 4, pp 381-399, Leader Books, Printed in Greece.
- Ματσαγούρας, Η. (1999), *Θεωρία της διδασκαλίας. Η προσωπική θεωρία ως πλαίσιο στοχαστικοκριτικής ανάλυσης*. Αθήνα: Gutenberg.
- Μακράκης, Β. (2000α), Μια κριτικο-διαλεκτική παρέμβαση στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στις Νέες Τεχνολογίες. *Πρακτικά Β' Πανελλήνιου Συνεδρίου με διεθνή συμμετοχή του ΠΤΔΕ σε συνεργασία με το ΚΕΠΕΚ του Πανεπιστημίου Αθηνών και το ΠΙ με θέμα: «Οι Νέες Τεχνολογίες για την Κοινωνία και τον Πολιτισμό»*, σσ 40-43, Αθήνα, Ιούνιος.
- Μακράκης, Β. (2000β), Επαναπροσδιορίζοντας την έννοια του λειτουργικού αλφαριθμητισμού στην Κοινωνία της Πληροφορίας, της Γνώσης και της Μάθησης. *Πρακτικά Β' Πανελλήνιου Συνεδρίου με διεθνή συμμετοχή του Παιδαγωγικού Τμήματος ΔΕ σε συνεργασία με το ΚΕΠΕΚ του Πανεπιστημίου Αθηνών και το ΠΙ με θέμα: «Οι Νέες Τεχνολογίες για την Κοινωνία και τον Πολιτισμό»*, σσ 176-184, Αθήνα, Ιούνιος.
- Cox, M. and Rhodes, V. (1990). "System Failure". *Time Educational Supplement*, 3847, p B14.
- ΕΤΠΕ (Ελληνική Επιστημονική Ένωση Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση) «*Εκπαιδευτικοί και Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας: Πρόταση συγκρότησης ενός συνεπούς μοντέλου επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών*», Υπόμνημα που υπεβλήθη στον Υπουργό του ΥΠΕΠΘ. Ιαν. 2001.
- Καρασαββίδης, Η. (2001), Κοστραβιστική μάθηση μέσω διαδικτύου, στο Μακράκης Β. (επιμέλεια) *Πρακτικά Πανελλήνιου Συνεδρίου του Πανεπιστημίου Κρήτης με διεθνή συμμετοχή, Νέες Τεχνολογίες στην Εκπαίδευση και στην Εκπαίδευση από Απόσταση*. σσ 297- 317: Ατραπός